

AUREL GURGHIANU AND THE STEAUA LITERARY MAGAZINE

Szabo Zsolt, PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: If we talk about Steaua literary magazine from Cluj-Napoca, it is almost necessary to remind Aurel Gurghianu's name. At this magazine he was assisting chief-editor from 1959 to 1987, until his death, and he helped a lot, the young talented writers from Cluj-Napoca. It is well known that the Steaua magazine had a tumultuous period particularly in Communism. In 1952 Aurel Gurghianu had graduated the Faculty of philology of Cluj University and during his work at Steaua magazine he had an important role in the magazine's activity along with A.E. Baconsky who was the chief-editor of it. In this paper I would like to make a short radiography of Aurel Gurghianu's activity at Steaua and the importance of his work in the magazine's activity.

Keywords: literary magazine, important, tumultuous, assisting chief-editor, activity

Numele poetului, scriitorului și traducătorului Aurel Gurghianu este în strânsă legătură cu publicația de pe strada Horea din Cluj-Napoca, revista *Steaua*. Înfiițată în Transilvania postbelică, în 1954, unde literatura română dăduse câteva nume de primă mărime, ca poetul și filosoful Lucian Blaga, revista *Steaua*, inițial numită *Almanahul literar*, ce apare în 1949, a fost și este o publicație a Uniunii Scriitorilor din România. Lunarul amintit apare la Cluj-Napoca, dar a avut și alți colaboratori din țară și din străinătate. Reviste de primă mână, ca *Gândirea*, polarizează energii intelectuale naționale înainte de cel de al doilea război mondial; forțe artistice existau, deci, în Clujul prozatorului Ion Agârbiceanu, al istoricului literar D. Popovici, dar se pune, acum, problema unei noi reviste, în condițiile unei cenzuri ideologice aspre, într-un climat supravegheat de oficialitatea comunistă. Scriitori de renume precum Geo Dumitrescu, M.R. Paraschivescu, veniți de la București, au girat o vreme direcția revistei ardelen, apoi ea și-a urmat cursul propriu, consolidat prin ani, prin impunerea unui model neo-modernist, cu păstrarea unui filon tradițional, totuși, a unei deschideri de principiu spre diverse modalități literare. În anul 1949, adică în anul trei de facultate, Aurel Gurghianu își începe activitatea literară, cu o colaborare la ziarul clujean *Lupta Ardealului*, prin publicarea mai multor texte poetice. Începe colaborarea și cu alte reviste de prestigiu ale vremii, cum ar fi *Tribuna*, *Convorbiri literare*, *România literară* sau *Steaua*. Încercările poetice aparținând lui Aurel Gurghianu, au atras atenția, nu în mod deosebit, dar pentru un începător, faptul că avea talent se observa din primele câteva versuri ale unei poezii, ne relatează Gheorghe Grigurucu. Este numit în anul 1959 redactor-șef adjunct la revista *Steaua*, după plecarea lui A.E. Baconsky la București din a cărui grupare a făcut parte. Imaginea orașului Cluj-Napoca începe să-l fascineze pe Aurel Gurghianu, impresiile sale despre forfota orașului și mișcarea continuă a autoturismelor, a oamenilor, sunt elemente pe care le vom întâlni în creațiile ulterioare ale scriitorului.

Revista nu și-a demonstrat valoarea neapărat prin revoluționarea poeziei ci mai ales prin impactul pe care l-a avut asupra unui curs anormal spre care era direcționată poezia și prin efectele pe care le-a avut, în timp, în orientarea și formarea tinerilor scriitori. Revistele sunt expresia unui ordin cultural și creativ, unei necesități. La revista din Cluj-Napoca au colaborat nume de prim rang, de la istorici și critici literari ca Mircea Zăciuș sau filosofi ca Noica, ori esești, moralști ca Steinhardt, istorici precum Coconstantin Daicoviciu și Hadrian Daicoviciu, romancierii ca Petru Dumitriu, D.R. Popescu și alții. A fost întreținută o atmosferă ideală emulației intelectuale, performanței și informației culturale majore.

Publicația *Steaua* l-a avut în fruntea sa pe A.E. Baconsky din 1949 până în 1959, poet, prozator, traducător, eseist, autorul unei apreciate *Panorame a poeziei universale contemporane*, apărută în 1972. Începând cu anul 1959, Aurel Rău este cel care continuă linia cosmopolită a publicației, iar creațiile sale lirice sunt la mare preț în epocă. Cert este că *Steaua* relansează, în anii 60, câțiva scriitori interbelici neagreați de regim, dintre care îi amintim pe Adrian Maniu, Vasile Voiculescu sau Ion Vinea. Activitatea lui Aurel Gurghianu la revista *Steaua* a început încă din anii studenției, când era doar colaborator al revistei; un talent în care Baconsky a crezut și nu s-a înșelat, fapt dovedit ulterior de scriitor prin creațiile sale literare. Într-un raport înregistrat la Arhivele Statului din anul 1959 este dezvăluit faptul că la Cluj un scriitor tânăr își începe activitatea, dar nu reprezintă un pericol în ceea ce privește proletcultismul acelor ani: „În nr. 1 al revistei „*Steaua*”, A. Gurghianu a publicat de pildă o poezie intitulată „7 Decembrie”, în care e vorba că la această dată poetul s-a despărțit de iubita lui, la care se mai gândește și astăzi cu regret. Azi, când întregul popor este în lupta pentru îndeplinirea celui de al II-lea cincinal, poetul vorbește despre problemele lui mărunte”¹. Publicația transilvană, *Steaua* avea o difuzare în toată țara, și s-a dovedit a fi, de-a lungul multor decenii, consecventă, „luptele” pentru o categorie estetică clară, pentru impunerea unei formule lirice antidogmatice, libere, pe de o parte, deschise polenului valoric, fecund axiologic, venind din cele patru zări. Descoperirea prin ceilalți a nucleului său ideatic, propriu, ireductibil, a fost o dublă mișcare, în doi timpi, a programului revistei, program implicit, care dorea să se țină departe de ingerințele ideologice, prin cultivarea unui elitism nu de puține ori criticat dur de la centru.² Doamna Gurghianu îmi mărturisea faptul că Aurel Gurghianu a avut o contribuție mai mult decât literară în activitatea sa de la *Steaua*; era implicat sentimental în tot ce se întâmpla în redacția revistei de pe strada Horea din Cluj. Ajuta tinerii scriitori dornici de afirmare, tinerele vârstare din arborele literaturii, în situația cărora uneori se regăsea. Mentorul grupării steliste, A.E. Baconsky, odată cu plecarea sa la București, în 1959, încredințează revista în mâinile lui Aurel Rău și ale lui Aurel Gurghianu.

Este bineștiut faptul că poezii de la revista *Steaua* au reușit să păstreze climatul literar normal chiar și în perioada comunistă, aici publicându-se o poezie sincronizată cu căutările poeziei europene; o poezie adevărată, nesupusă regimului comunist. Aurel Rău, redactorul-șef al revistei *Steaua* a dezbătut în mai multe cărți ale sale problematica poeziei, prezentându-și viziunea, deosebit de plastică, despre viitorul poeziei. În ceea ce-l privește pe Aurel Gurghianu, părerile acestuia referitoare la poziția lirismului și a literaturii în general în perioada de după Baconsky, vor fi pronunțate pe parcurs. O primă părere este evidențiată într-un interviu publicat în revista *Făclia*: „(...)poezia e o problemă de existență: nu pot trăi fără să scriu”³. Rezultatele muncii considerabile depuse de *steliști*, în plan literar, au fost remarcabile dar acestea au fost vizibile treptat, aceștia dând dovadă de curaj într-o perioadă nu tocmai prosperă a literaturii, perioada socialistă. Fenomenul creat de scriitorii de la *Steaua*, atât de important prin complexitatea efectelor sale, reconstruiește cadrul în care și-a început și și-a finalizat creația literară Aurel Gurghianu. Despre anevoiosul drum parcurs de gruparea stelistă, început cu primul număr al *Almanahului literar* din decembrie 1949, aflăm mai multe detalii în volumul apărut în anul 2013, *Viața literară la Cluj*, în care este dezbătută frenezia intelectuală din jurul revistelor clujene. În același volum este descris curajul celor din gruparea stelistă, referitor la aspirațiile creatoare promovate în cadrul revistei și roiurile de amenințări năpustite asupra colectivului redacțional.

¹Arh.St.București, CC al PCR.Cancelarie, dos.40/1956, f.71-72.p. 101.

²Popescu Adrian, *Semicentrul unei reviste care a răsărit*, România literară, nr.10, 2004.

³Ilie Căian, *Cu poetul Aurel Gurghianu despre: Artistul și cetatea*, (interviu) în *Făclia* nr.8598, 7 iulie 1974, p. 2.

Revista *Steaua* a avut deasemenea o însemnătate aparte referitoare la impunerea modelelor literare de valoare în întregul spațiu literar și cultural ardelean dar nu numai. *Atmosfera din redacția revistei era frenetică și în același timp molcomă* fiecare persoană din redacție știa ce are de făcut se simțea dorința de schimbare și chiar de nesupunere socialistă⁴. Un lucru era sigur și anume acela de menținere a scării axiologice impuse de steliști, în primul rând în Cluj-Napoca. Se poate constata că apariția revistei *Echinoc* în mediul universitar este strâns legată de revista *Steaua* și de emulația creată de steliști în mediul cultural transilvănean. Observăm o asemănare între ideologia promovată de steliști și *Teoria sincronismului* a lui Eugen Lovinescu, publicată în 1919 și anume proeminența criteriului estetic, deschiderea spre literatura europeană și sincronizarea cu aceasta mai ales la nivel calitativ. Modernizarea dorită de Eugen Lovinescu în 1919 parcă este resuscitată în deceniul al cincilea de după al doilea Război Mondial, mai întâi în jurul *Almanahului literar*, apoi în jurul revistei care va fi sugestiv numită *Steaua*. Prin urmare, ideea care a călăuzit această justă orientare menită a împiedica izolarea literaturii române nu este nouă. Afirmarea ei în deceniul al șaselea era considerată un adevărat act de sabotaj la adresa sistemului triumfal al nonalfabetismului ridicat la rangul de putere decizională în domeniul culturii și al literaturii. De unde, cu atât mai teribilă viloența malefică a barajelor constrictive.⁵ Din dorința de a ține pasul cu literatura europeană, *Steaua* a deschis, în același timp, porți spre universalitate, prin marii scriitori ai momentului dar și prin traducerea unor nume a căror pronunție va crea mare vâlvă la congresul Partidului Muncitoresc român din 1956.

Activitatea literară a lui Aurel Gurghianu este născută sub egida revistei *Steaua* unde și-a început și și-a continuat activitatea într-un asemenea context. Opera sa este un răspuns la dramaticele frământări ale sale și ale colectivului redacțional al cărui redactor-șef adjunct îi era. Despre actul creației, Aurel Gurghianu notează câtrva referiri în volumul *Anotimpurile cetății* (1988): „*Scrii mai ușor o poezie decât să fii pus după aceea în situația să ți-o explici. Adică să relatezi procesul ei de elaborare, pentru că lucrurile nu se petrec întotdeauna la fel. (...) Cu alte cuvinte, unele poezii le scrii „dintr-un foc”, altele după un proces obscur petrecut în subconștient. În cazul din urmă, cristalizările se produc după un timp mai îndelungat.*”⁶ Inovație însemna, la vremea respectivă, utilizarea unui limbaj modern și a unor imagini artistice nemaiutilizate până atunci, dar care aduceau un aer de prospețime în lirica transilvăneană și o notă de autenticitate. Despre activitatea sa la revista *Steaua*, Aurel Gurghianu oferă posterității, prin intermediul lumii cuvintelor, o panoramă a tot ceea ce se întâmpla în redacția publicației de pe Someș și a muncii efective pe care a depus-o în colectivul redacțional. Se ocupa mai ales cu promovarea tinerilor scriitori, regăsind în fiecare tânăr talent șansa oferită de A.E. Baconsky în urmă cu ceva vreme tânărului Gurghianu.

În volumul intitulat *Anotimpurile cetății*, Aurel Gurghianu ne evocă un aspect important legat de *Abecedarul literar* precedent *Almanahului literar*, editat la Cluj în 1946 de către un grup de condeieri ardeleni cărora le lipseau posibilitățile materiale dar care aveau entuziasm și o singură dorință: înființarea unei reviste de cultură. Semnatarii acestui *caiet* erau Valeriu Anania, Ionel Bulboacă, Anton Crișan, Victor Ilieșiu, Paul Lucian, Ion Maxim și încă vreo unsprezece nume, toți doritori de literatură și cultură necesară Clujului din acea perioadă. Viața culturală românească din acea perioadă a Clujului era execrabilă, notează redactorii *Abecedarului*: *Nu avem de doi ani aproape, o singură revistă literară în Ardeal. Nu*

⁴Interviu cu d-na Cornelia Gurghianu, 24 aprilie 2014

⁵Nistor, Ioan, *Aurel Gurghianu poezia cotidianului*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p.11

⁶Aurel Gurghianu, *Anotimpurile cetății*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 203

*avem o editură care să tipărească în condiții suportabile lucrările noastre. Nu avem o pagină de ziar permanentă în care să se facă loc, în parte, creațiilor noastre”.*⁷

Dezamăgirea tinerilor scriitori era de înțeles mai ales că până la *Almanahul literar* (1949) în Clujul anilor 1946 cultura nu-și avea loc de nicio culoare: fără biblioteci încălzite, fără ateliere de cultură, saloane de muzică, note, culori, cărți în schimb „*Metropola se huzurește. Are reviste literare și de specialitate științifică, tipărește cărți inutile (...) editează pe tinerii scriitori (...) și condeierii de acolo se bucură de ospitalitatea permanentă a unei pagini culturale la zeci de ziare...*”⁸ Acestea sunt imaginile care îi vin în minte lui Gurghianu când vine vorba de tinere talente, tineri scriitori. Recunoaște faptul că între *Caietși Almanah* nu există nicio legătură, niciun fel de condiționare dar faptul că în Cluj mai exista o pâlpâire a vieții culturale, după eliberare, a aprins flacăra culturii inițiată de apariția *Almanahului Literar* (1949). În aceeași mărturisire, Aurel Gurghianu ne dezvăluie identitatea tânărului cu pseudonimul Paul Lucian, singurul din semnatarii *Caietului* care a avut șansa de a participa la întemeierea noii reviste. Acesta nu era nimeni altul decât pseudonimul lui Victor Felea, care a mers încă de atunci pe dublura *poet-critic*, semnând în „foaia” cenacliștilor pe lângă un poem fără rimă, și un articol teoretic, cu idei valabile și astăzi: „*Dacă poezie e numai expresia unui joc artistic, ea nu interesează, nu câștigă aderențe. Jocul, prin definiție e simplu și psihologic, e explicat ca un divertisment. (...) Nu există fapte pure, a artei detașate de viață. Nu există fapte pure (adică neumane), nici orientări fără semnificație...*”⁹ În același volum de însemnări, Gurghianu ne evocă imaginea poetului Petre Stoica din timpul unei Conferințe naționale a scriitorilor și totodată aflăm despre debutul poetului Stoica, un redactor emerit al revistei *Steaua* a cărui afecțiune pentru publicația clujeană nu s-a știrbit odată cu trecerea anilor și care, mărturisește Gurghianu, îi trezește și lui nostalgii. Petre Stoica s-a identificat cu publicația din Cluj, s-a implicat în destinul ei prin ani. Aurel Gurghianu marchează importanța prezenței poetului Stoica la *Steaua* printr-o frază explicită ce-l caracterizează pe poetul bănățean: *Nu vrem să ascundem realitatea că în timp ce pentru unii revista e doar un loc de muncă, pentru Petre Stoica e un teritoriu al spiritului*¹⁰

M.R. Paraschivescu, redactorul-șef al *Stelei*, la aniversarea a 15 ani de la apariție, îi amintește pe Dumitru Radu Popescu și Petre Stoica printre cei cu care revista clujeană se mândrea la vremea respectivă, ne relatează Gurghianu în *Anotimpurile cetății*. Într-un alt volum, *Terasa și alte confesiuni* (1978), Gurghianu șochează prin relatarea francă referitoare la „împărțirea” revistelor vremii în „reviste importante” adică cele din București și „reviste de provincie”, adică revistele necunoscute. La întrebarea retorică *Din ce cauză ultimele rămân necunoscute?*¹¹ Aurel Gurghianu ne răspunde, cu o tentă de ironie am putea spune: *Pentru că pot fi într-adevăr neinteresante, cultivând faptul minor, nume de scriitori locali rămași toată viața niște băieți aspiranți la glorie. Teama de a intra în competiție cu cele mai bune le paralizează iar de aici multă, multă resemnare...*¹² Ideologia promovată de grupul de la *Steaua* și implicit marginalizarea revistei din aceste considerente au fost elemente deranjante la adresa lui Gurghianu. Scriitorul consideră că un talent literar, fie el din București sau de la sute de kilometri de centura capitalei, trebuie promovat, altfel, nu înțelege rolul cenaclurilor literare, a „șezătorilor” care, teoretic, aveau scopul de a propulsa tinerele talente și de a

⁷Aurel Gurghianu, *Anotimpurile cetății*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 87

⁸idem

⁹Paul Lucian în *Abecedar literar*, martie, 1946, p.5

¹⁰ibidem

¹¹Aurel Gurghianu, *Terasa și alte confesiuni*, Editura Dacia, 1978, p. 175

¹²idem

încuraja dezvoltarea culturii și a literaturii în general. „Confrații” publicațiilor din București care considerau revistele „din provincie” ca fiind neinteresante ar fi fost obligați, măcar de bunele maniere, spune Gurgianu, să răsfășoare revista „locală”, nu să declare sentențios că nu o cunosc. Despre asupra proletcultismului în revistele literare ale vremii, cu precădere cele bucureștene, Gurgianu își exprimă dezacordul față de interzicerea spunerii adevărului și concluzionează că o astfel de revistă este „importantă”: *Se mai întâmplă ca o revistă din Capitală să fie patronată de un „șef”, un scriitor din afara redacției, colaborator săptămânal, care-și lansează de aici petardele, interzicând pe baza traficului de influență orice replică, deși aceasta poartă pecetea constrângătoare a adevărului. Vom spune că o asemenea revistă e importantă...(...)*¹³.

Supunerea la ideologia regimului comunist promovată în literatură atrăgea după sine și un loc în clasamentul de valori, unde nu-și aveau locul decât cei atinși cu acolada intereselor de grup. Cei din afara careului magic nu contau, în jurul lor se întindea complotul tăcerii, sau dacă se vorbea despre ei, aceasta numai pentru a fi răstălmăciți și minimalizați, adică pentru a fi înlăturați de pe scena culturii românești. O revistă din „provincie” care-și regrupa forțele și căuta să-și recontinue un punct de vedere în literatură era întâmpinată de către cea „importantă” cu o notă blazată, iar apoi, periodic, cu însemnări defăimătoare, ca niște gheare ale neputinței. Această opoziție: reviste „importante”- reviste din „provincie”, primele cunoscute, ultimele necunoscute, i-a fost sugerată lui Gurgianu de către un personaj real *care-și etala, într-un sprintar conclav scriitoricesc, cunoștințele*¹⁴. Totuși, lucrând într-o revistă „de provincie”, Gurgianu consideră că era necesar să treacă pe unda mare a literaturii române, promovând cu curaj adevăratele valori, oriunde s-ar găsi, iar pe de altă parte să se detecteze impostura, coborând-o de pe soclu prin forța de constrângere a evidenței. Această coercitivitate ar fi fost posibilă doar consecvent, mai notează scriitorul.

La Congresul scriitorilor din 1956, steliștii afirmă că literatura nu trebuie să se supună „comenzii sociale” adică nu trebuie transformat eticismul ideologic sau etnicul în patriotism de tip demagogic. Revista *Steaua* era imaginea clară a curajului de atunci, a normalității de acum, în paginile căreia s-au publicat destine, s-au format cariere, destrămări, *refaceri cu tineri redactori, morți, o viață dedicată cărților, paginilor ude de cerneala tipografiei, apoi de cea a tonerului. Format mare, format carte, grafica lui Bour, rubrici tradiționale, rubrici noi, generații, schimbul lor, mesaje preluate, predate, traseul existenței unei publicații care înseamnă numele celor care s-au mutat de aici în cerul altor cetăți decât cea a literelor, dar și fluxul neconținut de energie spirit, forță intelectuală, ambiție și dorință*¹⁵ spune Adrian Popescu, actualul redactor-șef al revistei *Steaua*.

Printre tinerele talente în devenire de la acea vreme s-au numărat Gheorghe Grigurucu, Mircea Ivănescu, Tiberiu Utan, Ion Cocora, Dinu Flămând, Nicolae Prelipceanu, Mircea Zăciu, Dumitru Mircea, Cornel Regman, Florian Potra, Alexandru Andrițoiu, Ana Blandiana. Tinerii scriitori de atunci (o parte dintre ei), scriitorii consacrați de azi, au fost cei care au dat tonul culturii în general și literaturii transilvănene în special, în prima revistă postbelică de la Cluj.

În articolul intitulat *Noțiunea de grup literar – adevăr și caricatură*, Aurel Gurgianu vorbește cu dezinvoltură despre noțiunea de grup, menționând faptul că un asemenea cuvânt altă dată făcea explozie. Ne relatează amănunte din interiorul colectivului redacțional de la

¹³ibidem

¹⁴ibidem

¹⁵ Adrian Popescu, *Semicentenarul unei reviste - La „Steaua” care a răsărit, România literară nr.10, 17.03.2004, pp19-21*

Steaua care putea fi considerat un grup din punctul de vedere al aspectelor promovate de steliști, atât ideologice cât și literare. Colectivele redacționale din cadrul altor reviste literare de anvergură ale acelor vremuri cum ar fi *Convorbiri literare*, *Contemporanul*, *Viața românească* (de la Iași), *Sămănătorul* sau *Sburătorul* puteau fi considerate manifestări ale unor grupuri situate nu de puține ori pe poziții adverse, atât ideologice cât și literare. Prezența unui „tactician” în fiecare grup, adică a unei persoane rău-intenționate cu privire la buna desfășurare a activității unei reviste era aproape primordială: *Tacticienii n-au lipsit în anii noștri, pe la început mai ales, când stăteau cu timpanul în vânt, gata să prindă o șoaptă autorizată, în funcție de care cota valorii cuiva creștea sau scădea vertiginos. Tacticienii n-au dispărut nici azi. Ei își perfecționează însă mijloacele de luptă: nu se mai dezic de ceea ce au afirmat ieri, ci pun pe alții să o facă. Au și ei „grupul” sau mai bine spus „clubul” lor.*¹⁶

În încheierea acestui articol, Gurgianu concluzionează faptul că noțiunea de grup era specifică celor de la *Steaua*, scriitorul numindu-l „grup de șoc” al revistei care a făcut erupție într-un câmp al intereselor neleale: „(...) *N-am să vorbesc despre grupul de șoc de la Steaua, în primul rând din motive subiective, iar în al doilea, pentru că ciclurile Stelei rămân deschise. La sfârșitul acestor îndrăznări, se impune, implacabil, o constatare: un grup, în accepția lui majoră se consolidează greu, dar el se menține și mai greu dacă același filament nu-și trimite incandescența în conștiința fiecăruia...*”¹⁷

Acknowledgements

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BIBLIOGRAPHY:

- Aurel, Gurgianu, *“Drumuri”*, Editura De Stat Pentru Literatura Și Arta, București 1954
 Aurel, Gurgianu, *“Liniștea creației”*, Editura pentru literatura, București, 1962
 Aurel, Gurgianu, *“Biografii sentimentale”*, Editura Tineretului, București, 1965
 Nicolae, Balotă, *“Arte poetice ale secolului XX”*, Editura Minerva, București, 1997
 Eugen, Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Eminescu, București, 1975
 Victor, Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*. Vol. 3, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984
 Eugen, Negrici, *“Literatura română sub comunism”*, Editura Fundației PRO, București, 2003
 Eugen, Negrici, *“Figura spiritului creator”*, Editura Cartea Românească, București, 1978
 Gheorghe, Grigurcu, *Existența poeziei*, București: Cartea Românească, 1986. - p.311-317;
 I.C. Chițimia și Al. Dima, *Dicționar cronologic: Literatura română* - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. - p. 816;

¹⁶Aurel Gurgianu, *Terasa și alte confesiuni*, Editura Dacia, 1978, pp. 181-182

¹⁷ idem